

bom mogoče pripovedovala
majhnim, ubogim medvedom,
zapuščeni v črnem gozdu.

Ti, ki imaš čistejše roke od mojih,
bodi mila njegovemu snu,
ki je ostal prostodušen.
Ampak dopusti, da vidim
njegov obraz, ko bodo nanj
prihajala neznana leta.
In reci mi kdaj kaj o njem,
da ne bom spraševala tujcev,
ki se mi čudijo, in sosedov,
ki objokujejo moje potrpljenje,

Ti, ki imaš nedolžnejše roke od mojih,
ostani ob njegovem vzglavju
in bodi mila njegovemu snu.

Prevedla Saša Vegri

OTROK

Pavle Zidar

Pravzaprav je vse skupaj neumnost. O tem, da otroci beže, če hočete, naravnost v prepad, ni vredno izgubljati besed.

Pogovarjal sem se s samim seboj po ure in ure, ko pa je bilo pomenkov konec, je prišlo na vrsto drugo. Ogovarjal sem drevesa ali vode, potem daljne vrste hiš, vse, kar je bilo odeto v molk. Kar me je le na moj način razumevalo, z mojimi besedami. Za vso to pisano družbo sem bil, kar sem hotel; bil sem, recimo, če sem preskočil jarek, kralj Peter II. Tedaj sem odložil zlato krono v rdeč žamet in se vrnil ponjo šele čez nekaj tednov. A glej, lastovke so jo ta čas obdale z gnezdom. Trije goliči so prosili veličanstvo za milost. Nasmehnil sem se, saj mi je že učiteljica povedala, zakaj moram biti dober s pticami.

Krona je bila le preizkušnja zame.

Odložil sem poroko svoje najljubše hčere, dokler ni ptičja družina zapustila gnezda. Vedel sem, da bosta samec in samica ves svet pretresla z glasom o moji dobroti in velikodušju. Ptice pa bodo zložile

celo pesem, ki se bo od jutra do jutra razlegala po travah in vodi. Slišal jo bo tudi moj zet, slab človek. Udarila ga bo zavist in bo samca in samico ubil. Ker pa sem imel v smreki vrano, ki jo je prebudil lesk starega zlata, smo zeta ujeli in ga vrgli v izsušen vodnjak. Šele ne-utolaženi kriki po moji hčerki so omečili moje trde ukaze. Izvlekli so ga na svetlo, a je oslepel in oglušel. Zdravili smo ga noč in dan. Zdrav je potem pokopal lastovke in za pogrebom se je vila vrsta ptic. Odpuščeno pa mu je bilo šele čez mnogo mnogo let, ko so tudi njegovo krono obzidale lastovke in na njej zredile mladiče. Tisti dan smo slavili poroko in zasuli vodnjak, njegovo sramoto.

Nič koliko preobrazb sem občutil. Preobražal sem se v živali, v trave, rože in celo v kamenje; bila me je sama moč.

Kazen in milost sta zadeli vsakogar, ki se je uprl moji domišljiji. Recimo oblak — čeprav je bila daleč nad menoj ali nad goro in čeprav je sanjaril na prostrani sinjini, ko ga je ujel moj glas.

— Tu boš, sem mu rekel, — zjutraj in zvečer boš bela kapa na stolu!

In morda čez mesec ali več, ko je nit visokega zamaknjenja pošla in sem iskal nove, je oblak res ovijal čelo gore. Dovolil sem mu, naj se spoprime z bliski, naj jih pokonča ali nahrani z njimi svojo lakoto.

S kamenji pa so bila presenečenja še bolj ostra. V njihov mir in častitljivost sem zanesel prave viharje strasti. Šel sem mimo, ko da se ne menim zanje: kamen je pač kamen. Stali so, še zdaj jih vidim, počez čez pot in za trdo lupino so se slišale besede. Češ, ti ljudje, slišijo, kar slišijo, in vedo, kar vedo. Pobral sem jih drugega za drugim, da sem občutil v dlaneh njih mrzle in prezirljive misli. Govorili so: igral se bo, v loku bomo zleteli v cilj in se morda razbili. Pa sem se le spustil v praprot, jih razpostavil predse in jih nagovoril. Sprejeli so me z molkom. Dolgo smo se igrali družino, brate. In vsak mi je povedal, kako žalostno je biti kamen. Med praprotjo sem jim potem našel varen kotek s streho nad glavo.

Te preobrazbe pa nikoli niso zrasle čez mejo. Naveličan sem jih odvrigel, kadar me je bila pač volja. In po njih ni bilo niti sledi do novega dne, ko me je osamljenost vrnila nazaj v njihovo izobilje.

Teže pa je bilo, ko smo v šoli prebiralih pravljico »Janko in Metka«. Ne zaradi kljubovanja stari čarovnici. Njo bi na migljaj lahko spre- menil v ostudnega kuščarja. Čarovnica kot ženska me je vznemirila. Ali naj bom on ali ona, je od ure do ure trpinčilo mojo voljo. Spominjam se, da so me boleli seski, nekakšne kroglice so se premikale boleče pod kožo. Počakal sem, da je to minilo in da sem spet občutil staro, razkošno čarovnico v svojih udih. Slišal sem jo, naj bom ona,

ne on. Imel bom krilo in bom kuhala, pospravljala. Zamešal sem obe govoric, žensko in moško, in doma so me čudno, s pomembnimi pogledi pustili v miru. Slišal sem le glasove te težke igre.

Doma sem se držal le zaradi postelje in hrane, večina mojih prijateljev pa je delila s starši vsak trenutek sreče in stiske. Koliko bi danes dal za to, da bi me nekdo slišal in poslušal! Prijatelji so danes, kot jaz, možje. A jim je bila, ko so bili še otroci, trava trava, kamna pa, mislim, niso nikoli jemali resno. Pogovarjati se z drevjem, kamenjem in vodo preveč izdolbe človeka. Odnáša ga na neznane bregove in ga pušča tam, kjer te ljudje potem sprejmejo kot dar. Neomajno sem tičal v tem sanjskem svetu in ni mi bilo lahko najti ven.

Počasi, zelo počasi sem rinil iz njega.

Ujel sem se na Finžgarico, zazvenel sem, kot je bilo njej prav. Nesla je vodo z našega dvorišča in se kot zmerom pred svojimi visokimi vrati oddihovala. Sedel sem na njenih štokih in pasel kure. Približala se mi je in postavila nogo na spodnji štok.

— Tebe pa tepejo, kaj? je rekla tiho in pogledala naokoli. Rekla je to mehko, prizadeto, z glasom, ki odpre jezove solza.

Pogledal sem predse in potolkel s šibo po lesu. Poiskala me je z očmi.

— Sem se sliši, je nadaljevala, sem! Uh, poznam ga še od prej, tvojega ata, zmeraj je bil hudoben.

To je bilo za solze dovolj. Smuknil sem za njo na dvorišče. Pes Iljon je smrdel po gnili ilovici. Ogaben vonj je lebdel v njegovem sivem kožuhi. Bil je popadljiva in prekanjena zver. V brajdi, ki me je takoj zamikala, pa so že zreli grozdi. Finžgarica je v predalu poiskala cigareto.

— Le prižgi, sem ga ne bo!

Vzel sem cigareto in jo z velikim zaupanjem kadil.

— Saj te večkrat vidim, ko vlečeš, se je zasmejala. — Če bi povedala Jožu, bi te, kaj?

Dvignila je preteče svoj glas, ko da sta si v vojni z mojim očetom:

— Nič se ne boj, le ti ne smeš povedati, kje dobiš!

Znova je odprla predal. Dala mi je *Feldpost* dopisnico, naj jo preberem. Pisal ji je mlajši sin s fronte.

— Veš, je rekla, ko je dopisnico spet vzela nazaj, — pisala bi mu, pa imam slabe oči. Pa glava je zanič in roke. Poglej!

Razprostrla je roke kot peruti. Bile so hrapave in preprežene z vijoličastimi žilami. Tudi sama je bila osupla nad njimi.

Obljubil sem ji, da ji bom napisal pismo.

Njena bajta je bila na bregu Save. Iz samega betona. Pokrita je bila z lesenimi skodlami, ki jih je skoraj vsako zimo nekaj pregnilo. Zato se je dolgi Tonej, ko je pobralo sneg, ves mesec pretegoval po strehi. Otroci smo mu podajali klešče, žago, vrstico, sekuro in žeblice. Če nisi bil dovolj hiter, te je vzdignil nad glavo, ko je prišel dol, in spustil na trebuh. Potem je na ves glas oznanil s strehe, da si se usral.

Tonejeva bajta je bila polna samih skrivnosti, ki so vzbujale strah in spoštovanje, ne le otrokom, ampak tudi odraslim. Zraven Iljona, ki je smrdel kakor kuga, si slutil, da je tu še puška in kak samokres. Za Tonejevo naklonjenost smo se morali vsak dan sproti vleči. Če si mu včeraj pomagal in si bil zato doma še tepen povrh, ni imelo to danes nobene veljave pri njem. Pozabil pa je tudi na kazni, ki ti jo je bil včeraj naložil. Toneja ni bilo lahko doseči vsak dan. Kadar pa je le dovolil, je bil to za nas več kot praznik. Po prstih smo hodili za njim in se prilizovali Iljonu, ki je švigal trdo mimo nas. Bil je tak kot Tonej, dober in slab. Tudi te mrhe ni bilo lahko pretentati s svojo ljubeznijo. Če pa si jo, bi popadla samo smrt. Toda Iljon bi ne bil pes, če ne bi nekega dne poiskal koklje v drvarnici. Zadavil jo je na mah. Tonej je vzel zidarsko kladivo in povedal Iljonu, da bo crknil. Pes je to dobro vedel. Stopal je za svojim gospodarjem kakor duhoven. Ob bregu Save ga je Tonej prijel za spodnji del gobca kakor opeko in ga ubil.

Tri tedne po Iljonovi smrti pa so Toneja počakali v kuhinji nemški policisti in ga »prostovoljno« poslali v Rusijo. Zdaj je že leto ali več tam, ko mu pišem to pismo:

Dragi Tonej!

Mama pravi, naj Ti pišem jaz, Dreja. Pravi, da pridi na dopust. Vsi so že prišli in zdaj kar tu služijo.

— Si zapisal? me je z vzdrhtelim glasom vprašala stara.

Pokazal sem ji, kje je to zapisano. Pogledala je v nerazumljive črke in zdvomila.

— Saj bo vedel, a ne, kaj mislim? je rekla.

Preteče je vzdignila glas:

— Da ne boš kje kaj rekel. Nemce hudič nese dol, sem bosta pa Rus in Amerikanec prišla. Potlej, Dreja, pa ne bo več blockführerjev in blockleiterjev, a ne.

Zasmejala se je in pokazala plot umetnega zobovja.

— Zdaj pa naprej! je rekla zresnjena.

Spomnila se je, da je najbrž lačen in da ga zebe. Obraz se ji je napol od te skrbi kakor vime. Žalostno je pogledala vame:

— Piškote imam pa šal. Pa ti vrage ne pustijo, samo paketek vsak mesec.

Popisal sem polo pa pol z neenakomerno pisavo. Naročal sem mu, naj se ne kaže krogla, ostaja naj bolj zadaj, kjer ne poka. Pa da so pri nas gmajne žive, polne »srnjakov«. Potem sem prebral Finžgarici pismo.

— Fant, je rekla, ko sem izjecljal vse, — ti si pametna glava, a ne! Vzela je očala in se postavila za mano, zroč čezme v pismo.

— Napiši: lepe pozdrave ti pošiljajo mama, Franca, Dolfi. Pa Ana! Gledala je v moje prste in škripajoče pero. Znenada pa se je s peresa vlila na pismo težka vijoličasta packa. Z radirko sem potem predrl papir in pismo sem moral znova napisati.

— Zdaj pa še »hajd hiter«! je rekla stara.

Videla je, da sem presenečen.

— Veš, se mi je približala z zapitimi nosom, tam cenzurirajo pisma, če le vidijo tisto tam, se pa ne menijo dosti zanj.

Z velikimi tiskanimi črkami sem po tem pojasnilu napisal na spodnji rob:

HEIL HITLER

Doma jim ni bilo prav, da zahajam k Finžgarici, k tej brezbožni babi.

— Prekleti svet hudičev...! tako je oče začel z materjo ali z menoj, s staro mamo ali z znanci.

— Kdaj ga je, vampa, zaneslo tja? Kdaj, vprašam?

Seveda se mu ni niti sanjalo, da so bile to cigarete pa njegova hudobija.

— Enkrat ji bom pobil vse tiste usrane kure.

Mamo pa je zaskrbelo drugje. Finžgarica ni bila pobožna ženska, fajmoštrov pa sploh ni mogla. Moja mama pa je župnika ali kaplana imela bolj v srcu kakor Gospoda. Z ničimer je ni bilo mogoče bolj užaliti, kot če je kdo preklel enega od teh. Oče je to storil vsak mesec po enkrat: preklel je župnikovo sutano, pogoltno rit in njegovo kuharico. Mama je vsa v solzah vpila, da ga bo že še bog pošlatal. Da dovolj kašlja! Oče je takoj vrgel v zid krožnik. Zlil je še vedro vode, da je vse plavalo po kuhinji, in se vrnil šele ob večerji. Mati je vsa nesrečna s staro krpo pobirala vodo, ki ji je nenehno uhajala nazaj na pod. Vmes je težko vzdihovala.

— Oh, oh, moj ata...! Moj ata, moj ata!

Pripogibala se je nad škaf in ovijala težko krpo.

Stisnjen h kredenci, sem jo gledal brez diha in s silnim sovraštvom do očeta. Svinja, svinja! sem ga zmerjal in klel v mislih. Ko odrastem,

te bom zmečkal. Mati pa je vzdihovala, ne meneč se zame, in vzdihovaje pripovedovala vso svojo nesrečo.

— Oh, mama, pa ste mi rekli, rekli...!

Ovila je krpo, slepa od solz, da je voda tekla mimo škafa.

— Rekli ste mi, da je surovina. Oh, zakaj, zakaj vas nisem poslušala!

Sklanjala se je vsa uboga nad škof. Polivale so jo zmerom težje solze. Nepričakovano pa se je pognala vame in me začela obdelovati z mokro krpo po glavi.

— Tudi ti si, je vpila in kazala gnile zobe, — tudi ti si surovina!

— Ne moliš!

— Hodiš k Finžgarici!

— Nisi vedel, kakšen je bil plašč to nedeljo.

Pokril sem se z rokami in se umikal k vratom. Ves moker sem nazadnje le padel na dvorišče. Kakor pes sem jo ucvrl, zadržujoč solze, v vrbovje. Vrgel sem se na tla in tulil. Trpki, srebrnobeli listi so veneli v močnem soncu.

— Nobenega, nobenega nimam! sem grabil s prsti v tla.

Ko sem se izjokal, me je bolelo v prsih, boleli so me prsti, bolele noge. Brez volje sem smukal vele liste.

Težko sem se pobral z zasedelih nog. Nosilo me je po širnem produ. Stekljeni drobcji so jemali vid. Pobiral sem ploščato kamenje in ga lučal v cilje, ki sem si jih na hitro izbral. Potem sem se začel dolgo in naporno pogovarjati s sabo.

— Glejte, sem govoril, sam sem!

Telo se je zatreslo ob tem spominu.

— Čakam, da bom velik, večji kakor tale svet! Tako velik bom, da se bo cesta udirala pod mano. In ko bo prišel oče in rekel: Dreja, vsi se te bojijo, mu bom rekel: marš! Dotaknil, samo dotaknil se bom njegovega nosu, pa se bo pcedila kri...

Materi sem vse odpustil, ker je jokala in čedila očetovo svinjarijo. Njej bom postavil spomenik, na očetovem grobu pa bo nenehno bedel jastreb in razsekaj vsako travo, ki bo zrastle na njem. Sama zemlja bo tam, gola, črna in prekleta.

Na produ sem potem zgradil nekaj hišic iz ploščatih kamnov in jih obljudil s polžki in kamenčki. Ob vsaki hišici sem se ustavljal in delal red v njih. Kjer se je zaslišal prepir, sem posegel vmes.

— Ti si, Joža, ne?

Nekoliko debelejši kamenček je odgovoril nazaj kot moj oče:

— Prekleti svet hudičev, kaj pa hočeš!

Zalučal sem ga v bližnjo steno skale, da se je razbil v tisoč zrnatih drobcev. Kamenčki so mi veselo zaploskali.

— Mamo je udaril! so rekli.

— To se ne sme! sem odgovoril.

Primaknili so se k debelejšemu kamnu in se stisnili obenj. Še dolgo so živeli tam.

Doma sem spal v kuhinji. Na dolgo kmečko klop, ki smo jo razširili s tremi stoli, smo vrgli zabuhlo slamarico. Nad mano v kotu je bil bog z večno lučko. Na steni pa je visel bel prt z verzi:

*Ko nesreče val
ti gre do pasa,
misli: vse trpi
le nekaj časa.*

Verze sem znal že na pamet. Bral sem jih nazaj in se jih tako spa-kebrane tudi že naučil. Kasneje sem dognal, da se jih nisem naučil točno.

Obrnjen sem moral biti k zidu, da ne bi poslušal. Pa sem vseeno videl in slišal, kdo je v kuhinji. Po glasu sem spoznal obiskovalca. Seveda so bili tudi obiski zmerom isti: stara mama in Pimpkov Joža. Strastno so se prepirali o vojski.

— Prmej krvav, je pel Pimpek, — to ni leto Gospodovo.

Svoje ujedanje je Pimpek zmerom dirigiral. Sede je udarjal z roko tudi po podu.

— Povem ti, je zavil oči, leto dva tisoč se ne bo tiskalo. Nemci bodo sicer marširali nazaj, ampak potlej...!

Oče se mu je smejal, kar pa Pimpka ni motilo.

— Na, beri! je odpiral dlani, ko da tam vse tisto piše.

— Janez pravi: prišel bo ogenj, ki bo segel k soncu. In če boste sklenili roke, vas bo ogenj vzel k sebi.

Zapel je svojo prerokbo s tenkim in prodornim glasom in slina se je v luči drobila kakor pramen prahu. Desni prst pa je dvignil kakor soha. Čez čas je z zagonetnim smehljajem sedel na pručko in sam sebi pritrjeval:

— Tako bo, prmej krvav, Joža! Tako, ja!

Gledal sem ga v nemirno in škilavo oko; na ustnicah se mu je strdila bela slina in se lepila zdaj na zgornjo, zdaj na spodnjo ustnico kakor gumi.

— Ampak, ga je podražil oče, — ali niste na Katarinci čakali boga?

Pimpkov Joža je bil strasten jehovec, obenem pa politik. Večkrat je zamešal politične parole z gesli iz svetega pisma. Partizane je videl že leta 1939. Luka in Matej sta mu jih pokazala v svojem dvoumnem pisanju. Kje govorita Luka in Matej o tem, ne vem. Joža pa me je tako prepričal, da sem stari mami pretaknil vso skrinjo, našel novo in staro zavezo svetega pisma in v njima iskal izvire Joževe jasnovidnosti. Niti besede ni bilo o partizanih na Mežakli, ne o Nemcih, Rusih, Amerikancih. Čudna imena čudnih narodov so stala tam: Hebrejci, Izraelci.

Joža pa je govoril:

— Prišel bo dan, ko listje na Mežakli ne bo več listje, ampak bodo samo trave še trave, in bo pokalo, in usul se bo plaz ter zmečkal pod sabo vso nemško sodrgo... Ja, prmej krvav, tako govori Luka v drugem poglavju od pete do petintridesete vrste.

Lokav smeh mu je šilil usta. Zaprepaden sem ga gledal, to čudo, in se takoj odpovedal katoliški cerkvi. Zameril sem župniku, da nam ni črhnil o nemški okupaciji niti besedice. Pa vse nedelje smo bili »preljubi v Gospodu«. Lahko bi si napolnili shrambe, jedel bi koruzne žgance namesto krompirjevega golaža. Pa kruh bi jedli, ne pa ta nemški cement...

Počakal sem strica Jožo za Krvavcem in ga poprosil, če smem kdaj z njim, da bom tudi jaz deležen branja Gospodovega. Stric Joža je nagnil glavo, ko da me ne sliši dobro.

— Ali vidiš? je rekel nazadnje. Pogledal sem za njim v veje zelenih češpelj.

— Povej, ali jih smeš jesti!

— Ne bi jih smel, sem rekel otožno.

— Že, že! Ampak denimo, da so tvoje, ali bi jih smel.

— Mislim, da ne, sem rekel, golene so še.

— Tako je! je vzradoščeno potrdil Joža. Potem se je s hrbtom nagnil na plot, ki je, nagnit, zaječal kakor suha in stara vrata. Iz žepa je potegnil pisan robec in se počasi in na ves glas useknil.

— Tudi božji hram, je zanosljal, so usta Gospodova. Kot bi ti izpljunil češpljo, ker je kislá, tako bi tudi Gospod izpljunil tebe. V Gospodovo srce ni dano vsakomur. Zrel sadež pojemo in nam dobro stori. Gospodu isto. Lepo je, da želiš za njim. Dobi še koga in jutri, ko bom pasel koze, se bomo pomenili, kako in kaj.

Ponoči sem zavrgel katoliško cerkev in belskega župnika. Njegova cerkev so bila goljufiva usta. Niso me izpljunila, zato ni bilo Gospoda tam. Strašna prevara! Župnik, ta capin, ni nikoli prebral Luke od pete do petintridesete vrste. Joža mora biti nekaj več kot samo Joža. Lahko da je res bog. Bog kot delavec. Zakaj ne bi bil med nami na Jerebicah? Samo usekovati se ne bi smel tako naglas. Toda tega ne dela zato, ker je Joža, marveč da nam je podoben. Da ga ne spoznamo! Dobro se je skrtil, vse vidi. In koze pase in k nam hodi! Bog — k nam! Vidim, ne bi prišel, ampak v meni je zaslutil svojega učenca. Očeta pa samo ogleduje, kdaj bo zrel za pekel. Nekoč ga bo, ko bosta za drvarnico, potegnil tesno k sebi. Z Jože bodo padle šihodne cape in bela tunika se bo zableščala na njegovem telesu. Oče bo od strahu in presenečenja zlezal vase, čisto črn kot »prekleti svet hudičev«. In glas mu bo pojemal kot predrta zračnica — fffffff! Dvakrat ali trikrat bo Joža brcnil v črno gmoto in pobral dušo. Črna in težka bo. Na sodendanski tehtnici bo potegnila v levo.

Pomolil sem k Joži, vesel in srečen, da sem odkril resničnega boga. Dvignil sem se k večni lučki, kjer je dremal naš družinski bog.

— Hočeš pipo, sem mu rekel. — Spiš, mrha stara! Pa še elektriko plačujemo zate. Stavim, da me ne bi zbudil, če bi se ta slamarica vžgala. Ti si mi bog, ja!

Bog je živahno pogledal name, celo zganil se je v obraz.

Potem sem molil:

— O Joža Pimpkov, zveličar naš, ki si doma na Jerebicah, naj bom po volji tvoji Peter. Vem, da si nos brišeš le zato, da boš spoznal, kako smo grdi, umazani na duši. Da ti pod svojo šihtno srajco nosiš rano, za nas prebodeno srce. O Joža Pimpkov, prišel si k nam, o sprejmi me! Sprejmi me, apostola, da bom zrela česplja in da se bom raztopil v tvojih ustih. Vem, kako težko je prebavljati golene stvari, sam sem že poskusil. In ko bom jutri stopal za teboj, zveličar naš, ti bom položil glavo k nogam. Nič mi ne bo hudo, če boš rekel: umri! Amen.

Obrnil sem se k večni lučki.

— No zdaj veš vse, sem rekel. — Gluh menda nisi.

Toda stari bog je spal. Debela, vijoličasta brada mu je uhajala čez okvir. Odvil sem mu drobno žarnico.

— Tako, sem rekel, — zdaj pa spiva!

Zjutraj sem se v novem, duhovnem poslanstvu odpravil na pot. Apostoli hodijo brez zajtrka ali pa nalovijo muh in naberejo koreninic. Na Svetinovem travniku je bilo dosti muh, kobilic in trave. Legel sem v visoko junijsko travo in s studom pohrustal tri kobilice in požvečil celo pest kislic. Puščavniška hrana pa mi ni šla dol, že čez nekaj časa

sem izbruhal sveto jed in žilava stebila kisle trave. Zelen kot avstrijski heller sem nazadnje le prilezel do Torkarjevih. Jakca so že slinili doma. Poskušali so mu razčesati trdo betico, zlepljeno od blata in smole. Milo je vpil:

— Ajsa, ajsa!

Njegova mama se me ni znala nagledati, pomizikovala je, ko da ne vidi prav.

— Si bolan? me je vprašala.

Jakec se ji je medtem izpulil in tako sva srečno utekla radovedni materi.

— Kkkkhhham ppppa? je spraševal Jakec.

Porinil sem ga k plotu in mu brez ovinkov povedal, da bova danes hodila za zveličarjem.

— Apostol boš!

Jakec se ni upal spraševati naprej, poznal je moje pesti. Stekel je v Borovlje iskat nove apostole. Preden smo odšli v puščavo, sem imel navdušen nagovor. Poslavljali smo se od katoliške cerkve, ki je z božjimi usti toliko v sorodu kot jaz — z žabo. Govoril sem jim o župniku, ki je prevaral Jerebice, tako da smo ostali brez sardin, moke in masti.

— Zveličar, sem rekel, — je tu! — Pogledali so za mojo roko.

— Pojdimo!

Spotoma smo si razdelili apostolska imena.

— Jjjaz bbbom Jjjjuddd! je blejal Jakec, — ddda mme bboste llllahko ttttepli.

— Ne, sem zavpil, — pozabljaš, da smo bili že dosti tepeni zaradi tebe.

Zgubil se je v tisti srajci kakor vrabec.

Čez prod ob Savi se je osipala močna svetloba, jelševje in vrbovje se je zvijalo v soncu in žehtelo je po grenkem in trpkem. Vznemirili smo nekaj vrabcev in postovk, ki so čemele v senci. Nad razbeljenim prodom so trepetale lahne in goste pare.

Puščavska tihota!

Sava je bila zelena. Večinoma je bila umazana. Ali je bila rdeča, rjava ali črna. Kar so pač na Jerebicah vrgli vanjo. Hodili smo za našim zveličarjem, polni svetega vznemirjenja. Joža pa je švrkal lene koze, ki so se kar naprej ustavljale, spuščale trda zrna in oblivale kamenje.

Ljudje na cesti pa se še zmenili niso za nas tu dol. Smehljal sem se njihovi toposti. Niti slutili niso, kdo je Pimpkov Joža. Kaj če bi jim rekel, a? Kot neumni bi se pognali po bregu. Z zlomljenimi udi bi sto-

pali predenj. Babe bi ga prosile za milo, krompir in kruh. Dedci bi se pa naglas spominjali, kdaj so mu podarili kakšen čik. Sedli bi daleč stran in hvalili Jožo, kako dober je bil zmerom in pameten.

Nisem poklical ljudi!

Koze so se medtem že zarivale v gosto grmovje in ga po otroško obzirale. Mi, apostoli, smo si postavili kamenje pod zadnjice. Zveličar pa je zavijal v *Karavanken Bote* domači tobak. Z ogromno slino je zalepil cigareto.

— Vidite, je začel, priprl rdeče oko kot zajec, — Gospod je rekel: pridite mali k meni. Gospod tudi pravi nekje: nedolžni otročiči. Kar ste, a ne?

Nihče ni znil ničesar.

Zveličar se je počehljal za ušesi in priprl drugo oko. Očitno mu je nagajal dim, ki se je kakor mreža vzdigoval pred njim.

— Povedal vam bom, je kašljal, — prili-kh-o o se-kh-jal-kh-cu.

Govoril je, da ljulka še zdaleč ni slabo seme, kot govore na Beli. Jajce je od samega začetka jajce, lahko se usmradi in ga vržemo proč.

— Toda, je vzdignil prst, ko da čaka, da se pomirimo, — jajce lahko nasadimo in dobimo pišče. Ali ga ni bolje nasaditi kot pa usmrano vreči proč? Pišče poraste in je petelin ali kokoš. Z ljulko pa je docela isto. Za njene dobre lastnosti res ne vemo, nikoli nismo pokusili kruha iz nje, le sežigali smo jo sproti. Vidite, tako je tudi z dobrimi in slabimi ljudmi. Dobre imamo radi in jim pomagamo v stiski, slabim pa obračamo hrbet. — Povej ti, no, se je obrnil na Borčeta, — ali imaš rad Hudičevega Mihca. — Vidim, da ne, je rekel nato, — jaz ga pa imam, čeprav zmerom kaj sune.

Zveličar je potem nehal. Dejal je, naj iz današnjega zrna požene kal, in če bo kaj kali, bo jutri nadaljeval. Zdaj pa da mora za vejniki, ker so časi resni.

Apostoli smo odšli nazaj na Svetinov travnik. Boris je zaradi Hudičevega Mihca opsoval mojega zveličarja. Kajpak da sem mu jih dal na nos. Držeč se za gofljo, je vpil:

— Povedal bom mami pa atu! Baraba! Baraba!

Doma je bilo večerno zatišje. Oče je nekam dobre volje šaril po sobi. Vedel sem, da bo pas. Po večerji se je zadril kakor zmerom ob tepežnih dneh:

— Hlače dol!

— Na zveličarja, na Hudičevega Mihca!

Usnje je rezalo v hrbet, vrat, noge, glavo in obraz.

— Ne po glavi, Joža, je vpila mama. Toda Joža je rezal, kosil in spodnašal moje heretično telo.

Zvijal sem se pod udarci in se umikal v kot. Vpil sem zmerom huje. Dokler ni prišla stara mama, ki je očetu izpulila pas.

Mama je branila očeta:

— Naj ga, mulca, le po glavi ne!

Oče je lovil sapo in vpil:

— Govori okoli, prekleti svet hudičev, da je Pimpkov Joža zveličar in belski župnik baraba!

— Prismuk! je rezko rekla stara mama.

Potem je mama pripovedovala, da ji je Lipovka pred mlekarno rekla, da sem Borčetu razbil nos. Klel cerkev in župnika. In da bo Lipovka že poiskale pravice, če moja mama ne zna držati otrok, kot se gre. Ljudje, ki so to slišali, so vpili, da sem res strašen otrok.

— Klečat! je zavpil oče.

Po telesu se je razlil kurji pot. Klečati sem moral tesno ob steni, tako da sem se s trebuhom dotikal mrzlega zidu. Stisnil sem trebuh k sebi in se skušal počasi uvesti. Mama pa je kmalu odmaknila mizo in zabuhla slamarica je zašuštela.

— Spat! je ukazala. — Ne, pokrižaj se in glasno moli!

Besede so se mi leno trgale. Obmolčal sem in zaihtel v roke. Mati pa ni popustila.

— Boš, je vpila, — boš, boš! — Vzdigovala je roko, ko da me hoče udariti.

Legel sem v nemirno slamo in bolečine so takoj popustile. Le spanca ni hotelo biti. S stropa je visela mrliška luč, ki je, pol zasenčena, padala na moje zglavje. Kmalu pa je prišel oče in z njim Joža.

— Spi? je vprašal.

— Prmej krvav! je hinavčil Pimpek.

— Mulc! je rekla mama.

— Ne gre mi v glavo, je govoril Pimpek, — povem ti, da mi ne gre. Štirje so bili: tvoj, Torkarjev, od Lipovke in Kisov. Veš, da nisem govoril čez župnika. Sedeli smo tam, je zategoval, — pa sem jim na domač način povedal priliko o sejalcu. Saj so jo kmalu pobrali domov, brž ko sem šel v veje.

— Hudič sakramenski, je rekel oče, — ko pa ima tako gofljo!

Potem sta zvijala debele cigarete. Joža pa je potlej povedal še, kako so jih Nemci pregnali s Katarince, kjer so čakali boga.

— Ja, je stegoval svoj smeh ko pajek pajčino, — same strojnice so imeli, pa bombe, prmej krvav! Buljili so v nas, mi pa v njih. *Was machen sie*, je zatulil debel Nemec. *Hände hoch!* Vzdignili smo roke,

kaj pa češ, in začela se je vizita. Vse so zvekli iz naših žepov: robce, čike, denar... Pa pisali so. Pa kako! *Ihre Namen?* No, potlej, ko so le vse zvedeli, je bilo malo boljše. Še cigareto sem dobil.

— Bog pa pol, se je smejal oče.

Joža je strastno ugovarjal:

— Ne, ob petih, točno ob petih bi se na Ajdni videlo znamenje Arhangela.

Tudi mama mu ni verjela.

— Ne verjameš, Barba, je lezel v mamo Joža.

Nista mu nasedla kakor jaz.

Ne spominjam se, kdaj, najbrž je bilo kmalu po moji apostoladi. Mimogrede sem zmaknil Finžgarici petdeset pfenigov. Vrtel sem jih med prsti in si krajšal z njimi čas. Smešno — zanje bi morda dobil pet saharinskih sladoledov, za kino je bilo premalo, morda bi lahko kupil še šabeso ali pa se peljal do Dobrave z vlakom. Petdeset pfenigov! Mnogo mnogo premalo za karkoli, toda za začetek mnogo preveč. Denarja tistikrat ni bilo malo. Otroci smo ga imeli zraven kamenja in frače. Zmerom so se našle marke med našimi stvarmi. Matere nas niso nikoli spraševale, od kod denar. Dobil si ga za stare kosti ali železo. Še danes, po toliko letih, pa si ne bom odpustil tistih neumnih petdeset pfenigov. Sicer jih pa nisem rukuil. Z mize sem jih vzal, kot vzamem danes iz grde navade vžigalice. Nihče ne bo rekel, da je to kraja...

Ampak Edi je že tu.

Kolblnov Edi je bil suh velikan in velik strahopetec. Zmerom je požvižgaval: ... *wir wir wir marschieren ge-ra-de-aus* ... Iz zgornje čeljusti sta mu gledala dva mačja zoba. Če se je zasmel, je bil podoben stričevemu mačku. Pokrit je bil s polhovko, ki si jo je sam sešil.

— Posodi mi! mi je rekel.

Nisem mu odgovoril. Bziknil je skozi zobe, da je slina priletela na moje prste. To je pomenilo, da hoče denar.

— Ni moje!

— Še boljše. Sunil, kaj?

Prelomil se je v pasu in se zgubil v travi zraven mene. Rekel mi je, da lahko petdeset pfenigov spremeni v dve sto mark, če hočem.

— Sicer pa lahko zgobezdam, fantič! Da kradeš!

Gledal sem mu v gobec, kjer se je rodil ta glas. Prestrašil sem se. Oče bi me za teh petdeset pfenigov pobil. Zgobezdam, zgobezdam, sem ga še zmerom čul. Dal sem mu petdeset pfenigov. Od tega trenutka dalje sva bila ujeta drug z drugim do groba. Zdaj ne več mojega.

Spremljal sem ga k Maleju, kjer so fucali. Igrali so za kupe denarja. Starojugoslovanski dinarji so odločali, kdo bo lastnik.

— Oba, obe, pol!

— Oba!

— Pol! so vpili. Z izbuljenimi očmi so spremljali metalca dinarjev. Če sta dinarja padla v znamenje »obe«, se je metalec umaknil praznih rok. Stavci pa so planili nad denar in si ga razdelili v hipu in brez prepira.

Najavil se je nov metalec. Vrgel je na tla pet mark in čakal izzivalca. Dinarji so zleteli kvišku, do električnih žic.

— Oba!

Denar na tleh se je pomnožil, izzivalcev je bilo več.

— Spet oba!

Papirnate marke so se vsule na tla.

— Oba! so zagodrnjali izzivalci in spet stavili. Edi je zavohal, da bo metalec zgubil premoženje na tleh, ponudil je svojih petdeset pfenigov v stavo kot grajo in dobil. Fucarji so se zagnali v umazane in pohojene marke in jih z užitkom zlagali drugo čez drugo.

Nov metalec!

Vrgel je samo enkrat in Edi je spet dobil. Smehljal se je in me pocukal za srajco. Dobil je še dvakrat in mi vrgel nazaj petdeset pfenigov. Prsti so spet imeli igračo.

Še je stavljaj in dobival, stavljaj in spet zgubil — tudi svojih petdeset pfenigov. Šla sva za Dantarjevo trafiko.

— Fant, je rekel lepo, — prinesi mi marko, dobila bova!

Noge so mi kar same stekle domov, udarjale so v ritmu: zgo-bezdam! Bil je nejevoljen, ko sem mu prinesel ukradeni drobiž. Zgubil je na mah. Jezno je bziknil proti meni in spet sem moral domov po marko, dve, tri. In še bi bil hodil krast, da ga ni prišla iskat mama, siva in umazana ženska.

— Fucaš, duša salamenska, jaz pa nosim drva! Pa še s tem potepinom hodiš! — Našobila je svoja pepelnata usta v kletev.

Edi je hodil zraven nje kakor maček. Hlinil se ji je, da je le gledal, koliko so zapravili ta pa ta.

Z drvni je hitro, skoraj prehitro opravil. Ko se je razlegel njegov žvižg v mrak, sem krožil okoli njega kot netopir. Legla sva v trpotec.

— Jutri, je rekel, — boš prinesel deset mark. Čakaj me!

In tako je šlo dan za dnem, teden za tednom... Postajal sem tat z rahlo roko. Le seči je bilo treba in sem bil lastnik! Nikoli nisem občutil nobenega strahu. Vedel sem, da ukradem, karkoli hočem. Edi

pa se je že naveličal zapravlžati ukradene šope denarja, ni pa preklial čarobne besede, ki me je začarala v tatu.

Beseda »zgobezdam« je delala čuda, roka in posluh sta bila ostra kakor britev. Precenil sem hip, ki bi ga ne ujela nobena štoparica. Zdaj sem jaz gonil Edija. Smrtnobled, brez volje je tlačil denar za srajco. Nisem vedel, čemu je čemerem, posebno zdaj, ko nisem bil več amater. Ko je bilo denarja, da sva si ga tlačila za čevlje. Razumel sem ga narobe, da ga je premalo, mnogo premalo. Hotel sem ga presenetiti, Edija. Pripravil sem se za nov podvig.

Imel sem se še zmerom v oblasti, roke so delale kakor ura. Bilo je okoli prvega v mesecu, ko so ženske nakupovale na živilske nakaznice. V valovih so se zgrinjale okoli dolgih pultov, se suvale in kričale, katera bo prej. Otroci pa smo zunaj vsak na svojem vozičku sedeli in le kdaj pa kdaj pokukali v kaos, če je že na vrsti mati. Jezno smo se sprehajali po trgovini in se vračali k svojemu vozičku.

Sprehodil sem se nekajkrat po trgovini in premeril odzad zgrinja-joče se ženske. Dobro oblečeni ženski je gledala iz žepa debela denarnica. Žep ji je zijal, tako da ni bilo vprašanje, seči vanj. Celo dober dan bi ji medtem lahko voščil. Vrgel sem se v val kot valček in klial mamu. Nobena od žensk se ni obrnila. Žalosten in pobit sem se vračal nazaj ven. Mislil sem, da bo ženska malo pojokala, ko bo spoznala, da je okradena. Naenkrat pa so se vsule skozi vsa vrata ženske in segale po žepih, preštevale denar in vpile.

— Ukradla ji je ves denar, živilske nakaznice...! Moj bog, kakšne so danes babe!

Okradena pa je vpila:

— Sram naj jo bo, kako pa naj preživim otroke! Joj, joj, auauau! Z očmi je nenehno iskala tatu.

Mama je med direndajem nakupila svoj obrok. Vozila sva po črnkasti snežni plojdri. Čez čas mi je rekla:

— Fant, da nisi ti...?

Pogledal sem jo v oči. Verjetno je prebrala v njih prav to, česar nisem želel. Sicer sem bil pa zunaj, na vozičku. Tam me je našla, ko je nakupila. A čim več je bilo med nama tišine, tem bolj sem bil prepričan, da ne verjame. Podržal sem ojesa, kot da se mi nekam mudi. Stopil sem k plotu, in medtem ko je mama sama vozila dalje, vrgel denarnico v kup kamenja in jo prekril s peskom.

In res ni verjela!

Doma me je pretipala od nog do glave. In ko ni ničesar našla, mi je rekla:

— Fant, s teboj ni nekaj prav, bova že še prišla skupaj.

Kar naprej je spraševala, grozeč mi:

— Ali ti lahko oči izkapajo?

Skušal sem se smejati, mama pa je hotela vedeti, kaj lahko doleti moje oči, in je bil moj posiljeni smeh zaman.

— Bodo ti! je rekla grozeče.

Od tega dne je moja roka zgubila svojo čarovnijo. Oči in vse na meni je postalo izdajalsko. Prav prevelika opreznost me je izdala. Mama je že dolgo vedela, da kradem, celo razmerje med Edijem in menoj ji ni bilo tuje. Čakala je na dokaz. In nazadnje je bil tudi dokaz tu. Ampak plačal sem tuj račun, meni popolnoma neznano tatvino.

Njen brat, potegin, preklja, je nekega dne naredil kraval. Vpil je na našem pragu kakor žaba:

— Če ga ne boš ti, prasca, ga bomo pa mi! Jaz, jaz ti bom tvoje dolge prste s sekiro!

— Ti ne boš nič, je zakričal oče, — ti že ne!

— Kaj? je kakor pijanec zinil stric. Obraz se mu je spačil v pretepaški nasmeh. A se je umaknil, vedel je, da oče neusmiljeno podere, kar mu pride pod roke. Pomakal je tisti svoj čik v usta in letal po kuhinji, ko da ga naganja ven. Mati je nosila za njim stol, a je še videl ni. Nazadnje je vrgel žerjavico v zaboj za premog in jo oblil z jedkim pljuncem.

— Zakaj si vzel Cirilove čevlje? se je ustavil pred menoj.

Bil sem iz sebe.

— Ti, kdo pa drug! Kaj se delaš Francoza? — Sprožil je roko. Potem je zaregljal:

— Madona, Joža! Grem pa vidim Logarjevega Marjana. So Cirilovi, so! Fant je hodil pred mano. Pa ga ujamem. Ti, pravim, kdo ti je pa dal Cirilove čevlje. On pa: Dreja. Kdaj, ga vprašam? Včeraj, reče. Ja, pa veš, da so Cirilove? Ne, pravi. Dreja je rekel, da jih je našel v drvarnici. Figo freško, rečem, ne pa v drvarnici. To so Cirilovi čevlji. Potlej jih je hotel prec sleči...

— Ni res! sem zavpil. — Polile so me solze. Jezne in debele. Usta in žrelo mi je popadla bolečina. Drl sem se ko nor: — To je laž, sveti bog! Naj mi roke segnijejo, če sem se dotaknil teh čevljev. Marjan je lažnjiv pes! Oh, oh, kako laže!

Prekril sem pručko s telesom in se zvijal na njej. Slišal sem, da je oče rekel svaku, naj pripelje ono mrho. Potegnili me je s pručke in rekel:

— Fant, to ti rečem, če si kradel, te ubijem!

Mislil je zares. Če mi je rekel: zvečer ti bom dal dve po nosu, mi jih je dal. In to točno po nosu. Zdaj pa je rekel, da me bo ubil. Gotovo me bo. Bo me!

Bo me!

Zvijal je cigareto, papir mu je poplesaval v roki, ko da ga zgibava veter. Potem je stopil v shrambo in zažvenketale so sekire. Slišal sem, kako je s prsti otipaval rezila. Mami so se kar oči zmešale.

Res me namerava ubiti!

Zaprl je shrambo in med prsti mu je še zmerom žarel čik. Na vratih sta se pokazala stric in Marjan. Nobeden ni vedel začeti. Marjan si je z rokami podprl boke in gledal čezme. Stric pa je podrsaval z nogo, ko da želi zagrniti košček izmiljenega poda.

— No, povej, Marjan! je rekel stric.

Marjan se je odkašljajal in se obračal k onim trem:

— Pod pasho je imel zavoj, ko sem ga srečal na brvi, ne. Vprašam ga, kaj nese. Pa mi reče, da čevlje. In če mu dam deset cigaret, da mi jih da. Potem je odvil papir. Čevlji so bili še kar, dal sem mu deset cigaret. Kdo pa je vedel, da krade, ne?

— Lažeš! sem zavpil, da me je zbolelo grlo.

— Dreja, je rekel mehko kot studenček, — pa ja ne boš tajil.

Deset Drama sem ti dal, ne.

— Nobenih Drama! Nisem vzel čevljev!

— Ne vem, Dreja, če si ukradel čevlje, meni si jih dal ti!

— Pes! Krota! Dihur progasti, sem vpil nanj.

Zmajeval je z glavo, nobene besede ni več zmogel. Gledal je strica, ko da išče pomoči.

— Ne boš šel, ne! Glej, kako me bo oče s sekiro. Na vesti me imej, pes!

Oče se je pognal v shrambo, kjer so se sprožile sekire. In mama je zavpila:

— Beži!

Pognal sem se na dvorišče in ga podrsnil s kolenom. S težavo sem preskočil plot in jo ucvrl po stezi, po cesti in se zgubil v gmajni na Strugah. Zemlja pod menoj je bobnela kakor ciganski boben. Po čistini pred menoj je blodila koza. Krone borovcev pa je tresla nevidna šapa vetra.

Zavlekel sem se v šipkov grm. Voda se je bleščala kakor daljna Venera. In prvi mrak so obljudili kosi. Nad gladino tolmuna pa so se kot pajaci igrali brenclji. Zdelo se mi je, da jih nevidne nitke spuščajo nizdol do zrcala vode. In visoko, visoko, kjer bi želel biti sam, so se premikali nagneteni oblaki, polni zlata. Kmalu je svet okoli in okoli

postal temnejši in zavratnejši. V vsem sem lahko razbral obraz. Ta svet je živ, me je prešinilo. Ima usta.

— Prekleti bog, sem zastokal, — naveličal se ga je in ga vrgel sem dol!

Breg se je zgubal kakor deževnik. Slišal sem ga tožiti:

— Ne morem, ne morem...!

— Kaj ne moreš?

Zemlja se ni več premaknila, skrivnost je ostala z njo. Dolgo in krčevito sem jokal. Kakor razdrapane korenine se je vlekel jok.

Kosi so se pomaknili više.

— Ne, sem se zadržal, nikoli, psi!

Podoben zemlji, sem pogledal v nebo:

— Pa ti, prekleti, ti, ki si bil tiho. Samo cerkveno pušico poznaš. Pfenige pobiraš. Nisi me videl. Bog si, ja, ampak ne moj! Od gospoda Noota und Frau Bibic. Prasica si!

— Nikar, sin moj, sem ga čul.

— Tvoj sin, jaz?

— Si in boš! je rekel nadvse mirno kakor gora.

— Rajši od prve svinje, samo ne tvoj!

— Tudi lahko, ampak svinja je moja hči.

— Ti si prasec!

Bog je pomolčal. Šele čez dolgo je spet rekel:

— Prasec, praviš. Tudi lahko, ampak vi ste moji sinovi.

— Svinja si!

— Ja! je odmevalo.

— Hudičeva sodrga!

— Hohoho!

— Preklete preklet kvargel!

— Hihih!

— Pes jagerski!

— Uhuhu!

— Živina, živina, živina...!

Pokril sem si obraz z rokami in se zaril v tla. O, da bi mi ga požrla zemlja! Klical sem kamenje, koreninice, mravlje, polže.

— Daj mi že mir! sem ga rotil, govoreč v bodočo travo, ki mi je rezala usta.

— Dam ti ga, sin moj!

Pokleknul sem, ko da želim videti, če je res, kar govori.

— Pomagaj mi! sem mu rekel.

— Bom ti!

— Ali boš ubil Edija, očeta... Cirila?

— Bom!

— Iztiskaj jim kri iz žil!

Ni pokimal.

— Slišiš, jih boš res fental?

— Bom!

Od jeznega veselja sem planil pokonci:

— Daj jih, pomeči jih po tem svetu kakor kmet gnoj. Veš, saj nisi prasec, mili moj!

Vprašal sem ga še, če bo končal tudi mene, pa ni več zinil. Klical sem ga z najlepšimi besedami in ga vabil dol, pa se je zavil v oblake. Potem sem molil:

— Vrzi mi eno samo nit, da le pridem spet domov in da me oče ne bo ubil. Daj mi nocojšnji kruh in otep slame. Pokaži mi kozolec, kjer bom spal...

Zenačil sem se z okoljem, s skrivnostno zemljo. Žito se je penilo v rahlem vetru. Zapel sem:

*Svi cigani
svoca slave,
čaurule, čaurule...*

Debela rosa mi je oblizovala noge. Na bližnji njivi sem napulil korenja in repe in ju opral v mokri detelji. Zasadil sem v trdo in pekočo lupino zobe. Nato sem oponašal zajca in cvikal korenček. Potem sem se šel napajat k Belščici. Posikal sem gladka tla in začmokal kakor prašič. Sit in napojen sem se teže metal naprej v breg. Nekje so še godli murni. In kresnice so me vabile s poti. Breg na levo in desno je bil strm, živ se ne bi ustavil na dnu.

Silhueta kozolca me je speljala daleč na desno. Na latvah je dišala močna in že suha detelja. Zraven nje je pošumeval plevel. Tik ob zemlji sem se zaril v deteljo in izvotlil čeden brlog. Nastlal sem si s plevelom. Večerni hlad je vel z desne in leve, v trebuh in hrbet. Obdal sem se še z deteljo in izvotlil majhno lino v višini ušes. Dve zvezdi v rogovili nekega drevesa sta me čudno gledali.

Jutro je bilo jasno. Detelja se je še parila. Nekje blizu so želi. Kmetice so se pogovarjale o težkih časih. Da nimajo gospoda, so javkale, in da pomoliti ne morejo.

— To pa ni res, babe, sem ugovarjal potihoma. — Kaj pa jaz? Molil sem in še lep čas sva se pogovarjala.

Najrajši bi jim zavpil:

— Ampak ve morate imeti gospoda in ga gledati v durca, šele potlej lahko odamenmarijate.

Zašumela je trava. Visoka in debela gospodinja se je pomikala z jerbasom na glavi. Naravnost h kozolcu jo je neslo.

— O, Jerca! ji je zavpila neka baba.

Gospodinja se je počasi ozrla tjakaj. Videl sem, da je zadovoljna. Potlej je zašumela še detelja v kozolcu. Široko je ritnila vanjo. In z vzdihom spustila predse jerbas.

— No, šema! se je okregala. Sunila je z debelo nogo v moj brlog. Najbrž ji ni bilo všeč, da detelja tako na široko gleda ven. Malo da me ni zadela. Nekaj časa je še štefnala okoli kozolca, potlej se je pa zadrila:

— Jerbas je tulele, ženske, v senci!

Z dolgimi in težkimi koraki je zasopla nazaj po razhojeni poti. Rdeče spodnje krilo je pobiralo roso. Njeni težki in okrogli komolci pa so se smejali in me gledali.

— Pozdravljeni, štrukeljčki! sem jim rekel.

Ko je gospodinja sunila v moj brlog, je napravila prostor za jerbas. No, sem si mislil, če si iskala senco, si jo zares našla. Tako debela senca se bo spustila čez te dobrote (ampak bog je dober, ne), da bo pokrila in požrla vse. Iz te sence, ženske moje, boste potegnile prazen jerbas.

Segel sem z roko, ko v davnih časih. Klobasa! Malo dalje: meso, ljubi kruhek, osminka žganja, mošt in jajca! Previdno sem potegnil v brlog prt, ki je prekrival vse to, in zložil nanj ta nebeški raj. Sline so mi zalivale usta. Zavezal sem culico ko Desetnica in se podvizal iz brloga. Spustil sem se po Brajnslnovem bregu, ki je bil ves v pajčevini. Hitel sem, ženske se lahko vsak čas spomnijo, da so lačne, pogledajo čez breg, ker drugam nimajo, pa me imajo. Potegnil sem se na razvejan kostanj. Tako še ni bila skrita nobena ptica, kot sem bil zdaj jaz. Razvozlal sem culico in na dušek požrl klobaso. Težke, neprežvečene gmote mesa so le s težavo šle dol. Ko sem se oddolžil najhujši lakoti, sem postal izbirčnejši. Olupil sem jajca in lupinice skrbno zavlil v robec. Prekmalu je bilo lepe lakote konec.

Žeja!

Nagnil sem štefan mošta, da se mi je razlival po trebuhu. Sladke kapljice so se kakor zlato utrinjale z veje na vejo. Nisem se še dobro zagozdil med vejami, ko je breg oživel. Na vrhu so opletale ženske.

— Da bi ga hudič!

— Sem, sem, je vpila Reza, — po bregu je šel. Vidiš sled!

— Zdaj ga ne homo dobile!

— Ne! sem rekel potihoma.

— Srp bi mu zasadila v rit!

Jezno so odšle, kakor nevihta. A dež se je še obetal. Nalivi ne ponehajo tisti hip, ko se luže stekajo v veliko lužo. Še se oglase, vsaj enkrat še.

Ženske so se res vrnile, z Janezom. Imel je vile. Strigel je z brki kakor Turek. Nič ni govoril. Zdelo se mi je, da ve, kje sem.

— Janez, saj boš padel!

Spuščal se je po moji sledi in si z vilami lovil ravnotežje. Gotovo me je želel nabosti. In bi me, da niso ženske uganile, da se bo zvrnil po bregu. Valil se je kakor jež. Nedaleč od mojega drevesa se je ustavil.

— Prekleta reč! je zatarnal.

Sedel sem v zatemnjeni rogovili in se bal, če je le za trenutek veter razgrnil liste. Janez bi me lahko videl. Žal je Janez imel sedaj preveč veselja s sabo. Otípal si je kolena in zdihoval.

Ženske na bregu pa so se že blaže izražale o mojem podvigu.

— Saj niti lačna nisem več! je rekla ena.

— Kaj pa, če je bil kakšen revež?

— Lahko!

— Ampak vzeti vse, še prt zraven, to je pa od sile! Jaz pravim, naj mu v želodcu ostane.

— Saj bo! sem si mislil.

Potem so zaječale za Janezom:

— Janez! O o o! Boš lahko prišel gor?

Janez si je popravljal hlače. Z debelim pasom jih je privezoval na život in stokal.

— Bom že! je jezno zavpil nazaj. Ženske ga niso čule.

— Janez! O o o...!

— Bom! Že grem!

Hodil je široko, ko da ima serca pod seboj. Previdno je zasajal vile predse in se šele potlej pomaknil za korak v breg. Počasi kakor pajčevina je lezel po visoki travi.

Zdaj sem bil sam v krošnji visokega in starega drevesa... Zvonilo je poldne. Nad Strugami se je razprostrl opoldanski mir. Martinčki so se greli na kamnitih ploščah, muhe pa so drle v senco. In nikjer nobene človeka, ne blizu ne daleč. Nagnil sem iz štefana, ki sem ga imel privezanega ob pasu. Povohal sem tudi osminko, pa me je težki vonj butnil nazaj. Pogoltnil sem požirek, žgalo me je v žrelu, naenkrat pa sem bruhal pijačo skozi usta in nos.

Oprijel sem se močne veje in se zazibal nad prepadom s šumčiči mislimi. Devet, osem, enajst, petnajst metrov je bilo do tal. Janez bi bil nadvse vesel, če bi čmoknil tja dol. — Vidiš, bi rekel, nogic nimaš.

Saj ti je tudi roko odtrgalo, oh, pa tilnik si si zlomil. Saj si mrtev! — Nič mu ne bi mogel odgovoriti, ker bi bilo to zagotovo res. Janez pa bi gobezdal naprej in naprej. — Majceno pa si vseeno živ, prijateljček, tiček! Kako ti je kaj teknila klobasa? — No, in ker sem bil po njegovem živ, sem ga še jaz podražil. — Seveda mi je teknila, Janezek! Kako pa si kaj v hrib lezel? Mislím, ali si se lahko plazil? — Hudič ti! je zaklel Janez. Ponudil sem mu noge, ki so bingljale navzdol. Janez se je pognal in hotel šavsiniti. — Samo nohtek mi daj! je moledoval. — Niti kar je za nohtom črnega, Janez! Vrgel sem mu lupine od jajc, pa je odskočil, ko da sem ga z žegnanico, vraga!

Naenkrat pa je mošt utihnil. Roke so postale šibke, komaj sem se potegnil v spleteno gnezdo v rogovili. Po kozji stezi je prihajal stric France z debelim rajklom v roki. Šel je naglo. Vmes pa se je kdaj pa kdaj na vso moč zadrl:

— Dreja! — Po kotlini je odmevalo: ja-dre, ja-dre, ja-dre... — Jaz sem tulele, pojd domu! — Mu-mu-mu! je odmevalo.

Gledal je naravnost v orjaški hrast, pa najbrž ni verjel, da sem gori. Prijel sem se vrha kakor gosénica. Kmalu sta z brega opazili strica ženski.

— Kaj pa tale, kaj če ni tale? — Prihitele so še druge na breg.

— Hej, ti!

Stric jih je čul.

— Ali si ti vzel našo jestuno?

— Kaj?

— Jestuno, če si vzel, je zacvilila baba.

— Dajte no mir, otroka iščem!

— Čigavega?

Tega pa tega.

— Ga poznaš, Jerca, so se spogledale med sabo.

— Ali ste ga kaj videle? jim je zavpil stric.

— Ne, je zaregljala Jerca, — ampak jestuno nam je pojedel. Ves jerbas je spraznil, niti drobljanca ni pustil.

Druga pa je vpila:

— Najbrž je kje pijan. Vzel je tudi mošt pa šnopc.

Stric se je zarežal kakor žaga cirkularka. Zalučal je debel rajkel v grmovje in se odzibal nazaj po kozji stezi. Videl sem ga, kako je tja pa sem razgrinjal grmovje in me iskal.

V gnezdu sem prebil še kako uro. Obiski so dokončno prenehali. Če bi prišla mama, njej bi se pokazal. Saj me je rešila. Gotovo vpije nad očetom: — Ti si kriv! — Oče pa je tiho kot muha v petroleju. Zaskovikal sem od veselja, da ga mati zmerja.

Spuščal sem se z veje na vejo ko vreča. Žk, in že sem bil na tleh. Imenitna tla, mehka, tepih! Sem bi padel lahko z monštranco v roki. Tekal sem po žametnih tleh, zelen mahek se je vdajal kakor radirka.

— Nooo, sem začul za seboj, — pa si le prišel dol.

Ucrl sem jo po travi v breg. Dolga konjska sapa je bila tik za menoj. In že me je držal Nanda kakor Jezuščka sveti Anton.

Nanda je imel čez dva metra, tačas je bil na Jerebicah to najmočnejši mož. Pobral je hlod, ki bi ga vlekli dva ali trije, le malo so zapokale kosti v križu in vratu. Hodil je počasi in široko. Enkrat jutri, enkrat danes, so govorili ljudje. Z ljudmi je bil vljuden, svoje moči ni nikoli zadrževal v besede. Res je bil velikan tudi po srcu.

— Jaz te bom ugriznil, Nanda, če me ne spustiš!

Najbrž je zaslutil, da je moja namera resnična, zato mi je zatisnil usta s hrapavo roko, ki je dišala po konoplji.

Posadil me je na tla, kjer sem se odsmrkal.

— Ne grem domov, Nanda!

Pobožal me je s svojimi loparji po zmedenih laseh.

— Oče me misli s sekiro, ubil me bo! Pravijo, da sem ... ukradel čevlje. Pa jaz jih nisem. Nisem ...!

— Vedo, vedo, da jih nisi!

— Kdo pa jih je potlej, Nanda?

Nič ni rekel.

— Vidiš, še zmerom mislijo, da sem jih jaz!

— Ne mislijo, ti pravim!

— Ampak jaz rajši umrem, kot pa še kdaj domov!

— Oče joka, mama joka, je rekel žalostno, ko da bo vsak čas še sam potočil vodo iz oči. — Mislijo, da si utonil.

— Oče pa že ne joka!

— Fant, za mizo sedi, nič ne je in joka!

— Nanda, lažeš!

Pogledal me je in spustil debele veke, bele kakor smetana. Trebuh se mu je zazibal.

— Jaaz nikoli ne lažem, Dreja!

Ugriznil sem se v noht, pa še v drugega, tretjega. Kaj zdaj, kaj? Bila sva tiho. Sonce je stalo tako postrani, ko da bo vsak hip zdrsnilo po strmem Petelinu. Slišala se je samo Sava, ki je spodjedala svet na tej in na oni strani.

— S tabo bom šel, je začel Nanda skrušeno. — Ne bodo te topli. Zraven bom, ko boš večerjal in ko bodo ugasnili luč. Če se te bodo le dotaknili, te odpeljem, kjer sem te našel.

— Res?

— Pojdiva!

Hodil sem z najmočnejšim človekom na Jerebica, zdaj pa je bil najmočnejši na vsem svetu. Držala sva se za roke. Ljudje, ki so naju videli, niso niti čivknili. Verjetno jim je Nanda s svojim močnim pogledom povedal, kdo prihaja. Pst, jim je dejal, prihaja mučenik! Vi mu ne sežete niti do semle! Do gležnja! Take krivice se sejejo na velikih njivah, na velikih plodnicah. Vas samo kdo vščipne, že Lagoja koplje jamo. Toda tale, tale je res dobil strel v hrbet.

Doma je bilo dvorišče že polito z večernim nebesom. Kakor v nedeljo. Ljudje so naju s klopi pozdravljali z molkom. Kolnete? Ja! Kar. Potem sva vstopila. Oče in mati sta vzdihnili kakor spomin.

— Sedita! naju je povabil oče.

— Tepel ga ne boš! je rekel Nanda. Igral se je z zvitim prstom in ga vtikal v usta.

Mati je postavila predme okrušeno skledo kave. Potem so odmaknili mizo in slamarica je zahreščala, ko da se me boji. Saj se me je res imela za kaj! To noč se je odpočila, ko so me nosile zvezde po daljnem, hudobnem svetu. Legel sem napet, še zmerom nisem upal v mir, ki je bil med nami. Pognal bi se skozi zid, če bi oče pobral sekiro. Nanda je spet spuščal belo smetano na oči, čakaje, kdaj bodo ugasnili luč.

VSEENO JE

Valentin Cundrič

Včasih je vseeno,
ali te prepaše ogenj
ali ženska roka.

Vseeno, ali te pogleda
oven
ali ozeleneli kamen.

Vseeno, ali pomočiš roko
v sonce
ali v oko drevesa.

Z vseh bitij in kamnov
so strune potrgane.